

Ούγγαρια Gran 'Ιωάννου Vitéz και περί τοῦ δουκὸς Βορκεστρίας (Earl of Worcester) 'Ιωάννου Tiptoff, ὅστις, ἐλθὼν εἰς τὴν Φλωρεντίαν χάριν ἀγορᾶς κωδίκων, ἐθεώρησεν ἀναγκαῖον νὰ γνωρίσῃ και τὸν 'Αργυρόπουλον και παρέστη εἰς μίαν τῶν διαλέξεων αὐτοῦ¹.

'Εκ δὲ τῆς μετὰ τοῦ 'Αργυροπούλου ἀλληλογραφίας κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Φλωρεντία διατριβῆς γίνεται φανερά ἢ ἐν τῇ πόλει δύναμις αὐτοῦ. Και δὴ ὁ Φίλελος ἐν διαφόροις αὐτοῦ ἐπιστολαῖς οὐ μόνον περί βιβλίων και φιλολογίας ἀνταποκρίνεται μετ' αὐτοῦ, ἀλλὰ και συνιστᾷ ἑαυτὸν τε και ἄλλους εἰς τὴν προστασίαν αὐτοῦ, ἐν ἀγαπᾷ δίκην συγγενοῦς (ut parentem diligo)². οὐ μὴν ἀλλὰ και ζητεῖ δι' αὐτοῦ τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Πέτρου Μεδίκου³. Μέλλων δὲ ποτε νὰπέλθῃ προσωρινῶς ἐκ Μεδιολάνων εἰς Σιέννην χάριν ἰδιωτικῶν ὑποθέσεων και χρειάζομενος διαμονητήριον (salvo condutto, δημοσίας πίστεως γράμματα), παρακαλεῖ αὐτὸν νὰ ἐνεργήσῃ περί τούτου παρὰ τῷ Πέτρῳ Μεδίκῳ και τῷ καλῷ κάγαθῷ ἰππεῖ Θωμᾷ Σωδερίνῳ⁴. 'Εκ δ' ἐπιστολῶν ἄλλων μαθητόμεν τὰ τῆς φιλίας τοῦ 'Αργυροπούλου μετὰ τοῦ 'Ιακώβου 'Ατζαϊώλη και τοῦ φιλομούσου βιβλιοπώλου και συγγραφέως Βεσπασιανοῦ da Bisticci⁵.

Οὐδ' ἐτύγγανεν ὁ 'Αργυρόπουλος ἐν Φλωρεντία ἐπιστημονικῆς μόνον εὐδοκίμησεως και ἐξαιρέτων τιμῶν παρὰ τῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ και αὐτὴ ἢ πολιτεία ἐθεώρησε πρέπον νὰπονεῖμῃ εἰς αὐτὸν ἐξαιρετικὰ προνόμια, εἰσηγουμένου πιθανῶς αὐτοῦ τοῦ Λαυρεντίου⁶, ὅστις μετ' οὐ πολὺ, διαδεχόμενος τῷ 1469 τὸν Πέτρον

¹ *Vespasiano da Bisticci* ἐνθ' ἀν. σ. 525. *Ο Earl of Worcester καλεῖται παρ' αὐτοῦ Duca di Worcester. Πρὸβλ. *Voigt* ἐνθ' ἀν. ἐκδ. β' Τόμ. Β' σ. 260.

² 'Αργυροπουλείων σ. 319.

³ 'Αργυροπουλείων σ. 207-213 ἀρ. 2-7.

⁴ 'Αργυροπουλείων σ. 213.

⁵ 'Αργυροπουλείων σ. 319 ἀρ. 10, σ. 320 ἀρ. 11.

⁶ *Fortius* ἐνθ' ἀν. σ. 156. — *Bandini* Catalogus codicum latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Ε' σ. 514 ἐν λ. Argyropyli.

Μέδικον, ἔμελλε νὰ διακριθῆ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ἀξιούμενος τῆς προσωνυμίας Μεγαλοπρεποῦς. Διέτριβε δὲ ἤδη ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Φλωρεντία διδάσκων ἐννέα περίπου ἔτη, ὅτ' ἐξεδόθη τῇ 21 Ὀκτωβρίου 1466 ἡ μακρὰ ἀπόφασις τῆς αὐθεντείας τῆς Φλωρεντίας, ἐξ ἧς, εὐτυχῶς περισωθείσης μέχρις ἡμῶν, μανθάνομεν τὰς ὑπὲρ αὐτοῦ ψηφισθείσας τιμὰς καὶ τὰ χορηγηθέντα εἰς αὐτὸν προνόμια. Καὶ δὴ πρῶτον παρέχονται εἰς αὐτὸν τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ καὶ ἐκγόνους ἐξ ἀρρενογονίας τὰ δικαιώματα γνησίων πολιτῶν τῆς Φλωρεντίας. Ἐπὶ τούτοις δὲν ἀπαγορεύεται εἰς αὐτοὺς ἡ οἰκοδόμησις ἢ ἡ ἀγορὰ ἰδίας οἰκίας χάριν ἐγκατοικήσεως αὐτῶν ἐν τῇ πόλει καὶ τῇ περιοχῇ αὐτῆς, μὴ ὑπερβαίνουσης κατὰ τὴν ἀξίαν χίλια πεντακόσια φλωρίνια. Ἀπαλλάσσονται δ' ἐν περιπτώσει τοιαύτης ἐγγείου κτήσεως ὠρισμένων τινῶν φόρων, καὶ κανονίζονται λεπτομερῶς τὰ κατὰ τὸν τρόπον τῆς κτήσεως τῶν ἀκινήτων. Ἐν περιπτώσει δ' ἀποκτήσεως ἀκινήτων, ὑπερβαίνοντων τὴν εἰρημένην ἀξίαν, ἔμελλον ὁ Ἀργυρόπουλος καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ νὰ ὑπόκεινται εἰς τὰ καὶ διὰ τοὺς λοιποὺς πολίτας ὠρισμένα τέλη. Πᾶσα δ' εἰς αὐτοὺς παρασχεθεῖσα ἀτέλεια ὠρίζετο ὡς ἰσχύουσα ἐπὶ μόνον τριάκοντα ἔτη. Τέλος δὲ παρείχετο εἰς τὸν Ἰωάννην καὶ τοὺς υἱοὺς καὶ ἐκγόνους τὸ δικαίωμα νὰ συστήσωσι προῖκας εἰς τὰς θυγατέρας αὐτῶν παρὰ τῷ Ἐνεχυροδανειστηρίῳ τῆς Φλωρεντίας κατὰ τὰ κεκανονισμένα χάριν τῶν γνησίων πολιτῶν τῆς Φλωρεντίας¹.

Καὶ βεβαίως μὲν δὲν ἐζημιώθη ὁ Ἀργυρόπουλος ἐκ τῶν παρασχεθέντων εἰς αὐτὸν δικαιωμάτων πολίτου τῆς Φλωρεντίας. Ἀλλ' εἶνε λίαν ἀμφίβολον ἂν ἠδυνήθη νὰ ὠφεληθῆ ἐκ τῆς περὶ ἀγορᾶς οἰκίας καὶ ἀκινήτων ἀδείας. Ἀπ' ἐναντίας δὲ εἶνε δυσχερὲς νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι εἶχε τὰ πρὸς τοῦτο ἀναγκαῖα περισσεύματα ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀταξίας περὶ τὴν πληρωμὴν τοῦ κεκανονισμένου αὐτοῦ μισθοῦ. Ἐν ἔτει 1471 καθυστεροῦντο εἰς αὐτὸν χίλια διακόσια φλωρίνια, ἧτοι ὁ μισθὸς τριῶν ὅλων ἐτῶν, ὧν τέ-

¹ Ἀργυροπουλείων σ. 333 - 8.

λος ἐκανονίσθη ἡ πληρωμὴ δι' ἀποφάσεως τῆς 23 Ἰουλίου 1471, ἐπειδὴ ὁ Ἀργυρόπουλος, ἐπειγόμενος νάναχωρήσῃ εἰς Οὐγγαρίαν, ἤθελε νά κανονίσῃ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως τὰς πρὸς τοὺς δανειστὰς ὑποχρεώσεις αὐτοῦ¹.

Καὶ πράγματι ὁ Ἀργυρόπουλος, ληξάσης τῆ 5 Φεβρουαρίου 1471 τῆς τελευταίας πενταετίας τοῦ ἀναδιορισμοῦ, δὲν ἀνενέωσε τὸ συμβόλαιον· ἡ δὲ αὐθεντεία ἀπεφάσισε τῆ 8 Νοεμβρίου τοῦ αὐτοῦ ἔτους νά προβῆ εἰς ἀντικατάστασιν αὐτοῦ². Διεδέχθη δ' αὐτὸν ὁ Δημήτριος Χαλκοκονδύλης³.

Μετὰ τῆς Οὐγγαρίας εἶχε συνάψει σχέσεις ὁ Ἀργυρόπουλος, καθ' ἃ φαίνεται, ἤδη ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τῆς εἰς Φλωρεντίαν μετάβασεως Γιάνου τοῦ Παννονίου ἐν ἔτει 1458. Δὲν εἶχε δὲ παύσει ἔκτοτε ἀνταποκρινόμενος πρὸς τε τὸν Γιάνον, ὅστις ἐν τῷ μεταξύ εἶχε χειροτονηθῆ ἐπίσκοπος, καὶ πρὸς τὸν θεῖον αὐτοῦ Ἰωάννην Vitéz τὸν ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Gran, εἰς ὃν εἶχεν ἀφιερῶσει τὴν μετάφρασιν τῆς Περὶ οὐρανοῦ συγγραφῆς τοῦ Ἀριστοτέλους⁴. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ φιλόμουσος βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας Ματθαῖος Κορβῖνος λέγεται ὑποβαλὼν εἰς τὸν Λαυρέντιον Μέδικον τὴν παράκλησιν, ὅπως συνεργήσῃ εἰς τὴν μετάβασιν τοῦ Ἀργυροπούλου εἰς τὴν Οὐγγαρίαν⁵. Τὸ δ' ἐνδιαφέρον τοῦ Κορβίνου περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου ἀποδεικνύει καὶ ἡ ἐν τῇ πλουσίᾳ αὐτοῦ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ συμπερίληψις κώδικος περιέχοντος τὰ μαθήματα τοῦ Ἀργυροπούλου περὶ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως τοῦ Ἀριστοτέ-

¹ Ἀργυροπουλείων σ. 332.

² Ἀργυροπουλείων σ. 339.

³ *Legrand* Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles Τόμ. Α' σ. CXXVI κ. ἐ., CXXXII.

⁴ *Bandini* Catalogus codicum latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae Τόμ. Γ' σ. 225.—*Abel* Analecta ad historiam renascentium in Hungariae litterarum spectantia. Ἐν Βουδαπέστη. 1880 σ. 170 κ. ἐ., ὅπου ἔχει ἐκδοθῆ καὶ ὁ ἀφιερωτικὸς πρόλογος τοῦ Ἀργυροπούλου.

⁵ *Fabroni* Adnotationes et monumenta ad Laurentii Medici Magnifici vitam pertinentia. Ἐν Πίσῃ. 1784. Τόμ. Β' σ. 10.—*Tiraboschi* Storia della letteratura italiana. Ἐν Βενετίᾳ. 1795 Τόμ. Γ' σ. 321 σημ. 1.

λους¹. Βλέπομεν δὲ τέλος πράγματι τὸν Κορβῖνον δι' ἐπιστολῆς τῆς 9 Ἀπριλίου 1471, γραφείσης ἐκ Znoyma τῆς Μοραβίας πρὸς τοὺς priores libertatis καὶ τὸν σημαιοφόρον τῆς δικαιοσύνης (vexillifer iustitiae) τῆς Φλωρεντίας, ὅτι εἶχεν ἀποφασίσει νὰ μετακαλέσῃ παρ' ἑαυτῶ τὸν Ἀργυρόπουλον, ἵνα καταλάβῃ ἔντιμον θέσιν². Ἀλλὰ παρὰ τὰς τοιαύτας ἐνεργείας καὶ διαπραγματεύσεις δι' ἀγνώστους λόγους³ ὁ Ἀργυρόπουλος πιθανώτατα οὐδὲ μετέβη καὶ εἰς τὴν Οὐγγαρίαν· ὅπωςδὴποτε δὲ δὲν ἐγκατέστη ἐν αὐτῇ, ἀλλὰ, ἔχων ἤδη ὠρισμένην ἀπόφασιν νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Φλωρεντίαν, βραχὺν χρόνον μετὰ τὸν κανονισμόν τοῦ ζητήματος τῶν καθυστερουμένων εἰς αὐτὸν μισθῶν ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Ῥώμην.

Κατ' αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ ἔτος 1471, καθ' ὃ ὁ Ἀργυρόπουλος δὲν ἀνενέωσε τὸ συμβόλαιον τῆς καθηγεσίας ἐν Φλωρεντία, εἶχεν ἀναρρηθῆ τῇ 9 Αὐγούστου ὡς διάδοχος τοῦ Παύλου Β' ποντίφιξ ὁ Σίξτος Δ', ὁ φιλότεχνος καὶ φιλόβιβλος ἐκεῖνος, ὅστις ἔμελλε νὰ ἀναδειχθῆ τῶν κυριωτάτων ἀντιπροσώπων τῆς Ἀναγεννήσεως ἐπὶ τοῦ θρόνου τῶν παπῶν. Ἀλλ' ὁ νέος πάπας δὲν ἦτο ἀγνωστος εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον, ὅστις κατ' εὐτυχῆ δι' αὐ-

¹ Τὸν κώδικα τοῦτον ἐδώρησεν ὁ πρίγκιψ Γεώργιος von Waldeck εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῆς Γοτιγγης. Ἴδε *O von Gebhardt Ein Codex Corvinianus in der Universitätsbibliothek zu Göttingen* ἐν τῷ *Centralblatt für Bibliothekswesen*. 1884 σ. 138 κ.έ.

² *Pervenit ad nos fama Johannis Argyropili doctoris et equitis eximii, quem ad nostram maiestatem accessere decrevimus, ut apud nos pro suis clarissimis virtutibus locum obtineat honoratum.* Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη τοῦ Κορβίνου εὐρηται ἐκδομένη παρὰ τῷ *V. Fraknóí Matyas Király Levelei*. Ἐν Βουδαπέστη. 1859 σ. 256 ἀρ. 182 κατὰ τὸν *x. Fijalek* ἐνθ' ἀν. σ. 10 (239).

³ Ὁ *Fijalek* ἐνθ' ἀν. ὡς κυριώτατον ἐμπόδιον τῆς εἰς Οὐγγαρίαν μεταναστεύσεως τοῦ Ἀργυροπούλου θεωρεῖ τὸν σχεδὸν σύγχρονον ἐν ἔτει 1472 θάνατον τῶν δύο προστατῶν αὐτοῦ Οὐγγρων ἀρχιεπισκόπων, οἵτινες ἤδη μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου εἶχον περιπέσει εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ Κορβίνου, καὶ τὴν ἔνσκα τοῦ θανάτου αὐτῶν ἐπελθοῦσαν ἐν Οὐγγαρία ἐπικράτησιν τῆς γερμανικῆς ἐπιδράσεως. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα δὲν προέφθανε νὰ μάθῃ ὁ Ἀργυρόπουλος, ὅπως μεταβάλλῃ τυχὸν γνώμην, διότι ἤδη τελευτῶντος τοῦ Ὀκτωβρίου 1471 βλέπομεν αὐτὸν ἐγκαθιστάμενον ἐν Ῥώμῃ. Κατὰ ταῦτα δι' ἄλλους ἤδη λόγους εἶχε προαποφασίσει τὴν αὐτόσε μετάβασιν αὐτοῦ.

τὸν σύμπτωσιν εἶχε πρὸ εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἐτῶν συμμαθητεύσει μετ' αὐτοῦ ὡς Φραγκισκανοῦ μοναχοῦ, καλουμένου Φραγκίσκου della Rovere, ἐν Παταβίῳ καὶ εἶχε παραστῆ τῷ 1444 εἰς τὴν ἀναγόρευσιν αὐτοῦ ὡς διδάκτορος¹. Ἀναμφηρίστως δ' ἡ εὐκαιρία αὕτη ἦτο κατάλληλος, ὅπως, συνεπικουροῦντος πιθανώτατα καὶ τοῦ Βησσαρίωνος, ὅστις δυστυχῶς διὰ τὸν Ἀργυρόπουλον ἔμελλε νάποθάνῃ τὸ ἐπόμενον ἔτος τῇ 18 Νοεμβρίου 1472, στήσῃ τοὺς ἐφεστίους αὐτοῦ ἐν Ῥώμῃ. Ἡδύνατο δὲ ἡ πρόσκλησις αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην νὰ θεωρηθῇ καὶ ὡς νίκη τοῦ πάπα Σίξτου κατὰ τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ Μεδίκων, εἰς ὧν τὴν ὑπηρεσίαν εὕρισκετο μέχρι ἐκείνου τοῦ χρόνου ὁ Ἀργυρόπουλος².

Ὁ ἀκριβὴς χρόνος τῆς εἰς Ῥώμην μεταβάσεως τοῦ Ἀργυροπούλου ἠμφισβητεῖτο μέχρι τοῦδε, κατὰ τὰς διαφόρους γνώμας κυμαινόμενος μεταξὺ τοῦ 1471 καὶ τοῦ 1473³. Ἀλλὰ σήμερον

¹ Ἴδε τὸν ἀνώνυμον βιογράφον τοῦ Σίξτου Δ', ὑπάρξαντα κατὰ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ ὁμολογίαν μαθητὴν τοῦ Ἀργυροπούλου, παρὰ τῷ *Muratorì Rerum Italicarum scriptores* Τόμ. Γ' μέρ. 6' σ. 1054. — Πρὸς βλ. *Fijalek* σ. 18 (247).

² *Pastor* Geschichte der Päpste ἐκδ. 1889 Τόμ. Β' σ. 569 κ. ἐ.

³ Ὁ *Jovius* ἐν τοῖς *Elogia* ὡς αἰτίαν τῆς εἰς Ῥώμην ἀναχωρήσεως τοῦ Ἀργυροπούλου ἀναφέρει τὸν μέγαν λοιμὸν τῆς Φλωρεντίας τὸν συμβάντα περὶ τὸ 1473 (*Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 986). — Ὁ *Tiraboschi* *Storia della letteratura italiana* ἐκδ. Φλωρεντίας 1887 Τόμ. Γ' μέρ. α' σ. 347 λέγει ἀπλῶς, στηριζόμενος εἰς ἐπιστολάς τοῦ ἐπισκόπου Παβίας Ἰακώβου Ἀμμανάτη πρὸς τὸν Βησσαρίωνα, ὅτι τούτου κατόρθωμα παρὰ τῷ πάπα ὑπῆρξεν ἡ εἰς Ῥώμην μετάκλησις τοῦ Ἀργυροπούλου. — Ὁ *Legrand* *Bibliographie hellénique . . . aux XVe et XVIe* Τόμ. Α' σ. ΧCVI ἀποδέχεται, ὅτι τῷ 1471, ἐγκαταλιπὼν τὴν Φλωρεντίαν, μετέβη εἰς τὴν Ῥώμην. — Ὁ *Hodius* ἐνθ' ἄν. σ. 198 λέγει, ὅτι τῷ 1473 εἶχεν ἤδη ἀναχωρήσει ἐκ Φλωρεντίας. — Κατὰ τὸν *Börner* *De doctis Graecis* σ. 237 κ. ἐ.) εἶχεν ἀποσυρθῆ ἐκ Φλωρεντίας εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 1473. — Ὁ *Omont* (*Fac-similés des manuscrits grecs des XVe et XVIe siècles* σ. 12 ἀρ. 24) ἱπαναλαμβάνει τὰ αὐτά. — Ὁ *Pastor* (*Geschichte der Päpste* Τόμ. Β' σ. 569 κ. ἐ.) λέγει καθ' ὅλου, ὅτι τὸν Ἀργυρόπουλον ἐκάλεσεν εἰς Ῥώμην ὁ ἀντίπαλος τῶν Μεδίκων Σίξτος Δ'. — Πρὸς βλ. *Müntz* *La Renaissance en Italie et en France à l'époque de Charles VIII*. Κατὰ τὸν *Ερνέστον Steinmann* (*Die Sixtinische Kapelle*. Ἐν Μονάχῳ 1901 Τόμ. Α' σ. 54) μετενάστευσεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ Φλωρεντίας βραχὺν χρόνον μετὰ τὴν ἀνάρρησιν τοῦ Σίξτου Δ'. — Κατὰ τὸν *Fijalek* (ἐνθ' ἄν. σ. 10 (239) «ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Σίξτου Δ' εὕρισκομεν τὸν Ἀργυρόπουλον ἐν Ῥώμῃ». — Ὁ δὲ Ἀδριανὸς *Cappelli* ἐν τῇ *Letteratura* τοῦ Ταυρίνου τῆς 1 Δεκεμβρίου 1896, λέγει, ὅτι διάφοροι μὲν βιογρά-

δυνάμεθα νὰ ὀρίσωμεν ἀκριβῶς πότε ὁ Ἀργυρόπουλος, ἐγκαταλιπὼν τὴν Φλωρεντίαν, μετέβη εἰς Ῥώμην, ὀδηγούμενοι ἐκ τῶν νῦν τὸ πρῶτον ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Φλωρεντίας παρ' ἡμῶν ἐκδιδομένων αὐτογράφων ἐπιστολῶν τοῦ Ἀργυροπούλου. Καὶ δὴ ἔχομεν δύο μὲν γεγραμμένας ἐκ Ῥώμης πρὸς τὸν Λαυρέντιον Μεδίκον τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1471¹ καὶ τῇ 5 Δεκεμβρίου 1471², τρίτην δέ τινα φέρουσιν μόνον τὴν ἡμερομηνίαν 2 Νοεμβρίου, ἀλλὰ γεγραμμένην καὶ ταύτην προφανῶς τῷ 1471³. Ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τούτων καταφαίνεται πρῶτον μὲν ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος εὑρίσκετο ἐν Ῥώμῃ ἤδη τῇ 26 Ὀκτωβρίου 1471, καὶ δὴ πιθανῶς ἀπὸ τινος ἤδη χρόνου, ἴσως μεταβὰς εἰς Ῥώμην περὶ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους, δεύτερον δὲ, ὅτι ἐξηκολούθουν φιλιώταται αἱ πρὸς τὸν Λαυρέντιον σχέσεις αὐτοῦ καὶ ἡ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν οἶκον τῶν Μεδίκων. Ἐμφαίνεται δὲ καὶ τις σπουδὴ περὶ τὴν ἐκ Φλωρεντίας ἀναχώρησιν τοῦ Ἀργυροπούλου, καταδεικνυομένη ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἐστερεῖτο ἀκόμη κατὰ τὸν χρόνον τῆς πρώτης ἐν Ῥώμῃ ἐγκαταστάσεως τῶν βιβλίων αὐτοῦ καὶ τῶν εἰς τὸν πάππον τοῦ Λαυρεντίου Κοσμᾶν καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ Πέτρον Μεδίκον ἀφιερωθεισῶν μεταφράσεων τοῦ Ἀριστοτέλους, καὶ ἐκ τῶν εἰς τὸν Λαυρέντιον παρακλήσεων περὶ ἀποστολῆς αὐτῶν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ κακοθελητῶν καὶ φθονερῶν ποιεῖται λόγον, οἵτινες, καθ' ἃ φαίνεται, εἶχον καταστήσει δυσάρεστον εἰς αὐτὸν τὴν περαιτέραν ἐν Φλωρεντίᾳ διατριβήν.

Κατέλαβε δ' ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Ῥώμῃ ἐπὶ μισθῷ δημοσίῳ⁴,

φοι λέγουσιν αὐτὸν μεταβάντα εἰς τὴν Ῥώμην τῷ 1473, ἀλλ' ἐκ τῆς ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδομένης ἐκ τοῦ ἀρχείου τοῦ Μεδιολάνου ἐπιστολῆς τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τὸν δοῦκα Γαλεᾶτσον Μαρίαν Σφόρτζαν ἐξάγεται, ὅτι ἤδη τὸν Ἀπρίλιον 1472 εὑρίσκετο ἐν Ῥώμῃ.

¹ Ἀργυροπουλείων σ. 192 ἀρ. 6.

² Αὐτόθι σ. 193 ἀρ. 7.

³ Αὐτόθι σ. 191 ἀρ. 5. Ἐν Ῥώμῃ εὑρίσκεται κατόπιν τὸν Μάρτιον 1472 (Ἀργυροπουλείων σ. 321 ἀρ. 13) καὶ τὸν Ἀπρίλιον τοῦ αὐτοῦ ἔτους (αὐτόθι σ. 194 καὶ 195.) ἀρ. 8 καὶ 9.

⁴ Publico salario παρὰ *Raffaello Maffei* *Commentarii rerum urbanarum libri*. Ἐν Ῥώμῃ. 1506 σ. 642.

ὡς ἄλλως ὀλίγοι τῶν διδασκόντων, τὴν ἔδραν τῆς ἐλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς πόλεως, ὅπερ, ἰδρυθὲν τὸ πρῶτον ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ πάπα Βονιφατίου Η' (1294-1303) ἔλαβεν ἐν μεταγενεστέροις χρόνοις τὸ ὄνομα Sapienza. Περιοριζόμενον δὲ τὸ κατ' ἀρχὰς εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς θεολογίας καὶ τοῦ κανονικοῦ δικαίου, μετὰ δυσκολίας δὲ διατηρούμενον καὶ βραδέως προβαῖνον εἰς ἀκμὴν, ἰδίως ἀπέκτησε νέαν ζωὴν ἐπὶ τοῦ Ἰννοκεντίου Ζ' (1404-1406), ὅτε κατὰ πρῶτον διωρίσθη καὶ ὁ Μανουὴλ Χρυσολωρᾶς ὡς καθηγητῆς τῆς ἐλληνικῆς¹, ἣν θέσιν κατέλαβεν ἔπειτα ἐπὶ τοῦ πάπα Νικολάου ὁ Γεώργιος Τραπεζούντιος καὶ ἔπειτα τῷ 1450 ὁ Θεόδωρος Γαζῆς. Ἀλλὰ συμφώνως πρὸς τὸ πνεῦμα καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ πάπα ἐκείνου ἐπεκράτει ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῆς τε ἐλληνικῆς καὶ τῆς λατινικῆς ἡ ἀσχολία περὶ μεταφράσεις, διορθώσεις τῶν κειμένων καὶ γραμματικὰς ἐργασίας². Τὸν χαρακτῆρα δὲ τοῦτον διετήρησε πιθανῶς ἡ διδασκαλία τῆς ἐλληνικῆς καὶ κατόπιν. Διὸ βλέπομεν καὶ τὸν Ἀργυρόπουλον κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐν Ῥώμῃ καθηγεσίας διατρίβοντα, καθ' ἃ πρότερον ἐν Φλωρεντίᾳ, περὶ μεταφράσεις συγγραφῶν τοῦ Ἀριστοτέλους, ἀλλὰ καὶ Βασιλείου τοῦ μεγάλου. Οὕτω κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἀφιέρωσεν εἰς τὸν πάπαν Σίξτον Δ'³, τὴν μετάφρασιν τῶν Ἠθικῶν ὡς καὶ ὑπόμνημα εἰς τὴν Ἑξαήμερον τοῦ Βασιλείου⁴.

Τὴν δὲ τιμὴν, ἧς ἡξιοῦτο ὁ Ἕλλην καθηγητῆς παρὰ τοῦ Σίξτου, τυγχάνων τῆς ἰδιαιτέρας αὐτοῦ εὐνοίας μετὰ καὶ τοῦ Βαρθολομαίου de Sacchi, τοῦ γνωστοτέρου ὑπὸ τὸ ὄνομα Πλατίνα⁵,

¹ Voigt Die Wiederbelebung des class. Alterthums ἐκδ. β' Τόμ. Α' σ. 44 κ. ἐ.

² Αὐτόθι Τόμ. Α' σ. 210 κ. ἐ.

³ Ὁ Vaticanus latinus 2105 περιέχει τὰ Ἠθικά κατὰ μετάφρασιν τοῦ Ἀργυροπούλου μετ' ἀφιέρωσης εἰς τὸν πάπαν Σίξτον Δ'.

⁴ Τοῦτο περιέχεται ἐν τῷ Palatinus lat. 301 τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ. Ἐν δὲ τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Βατικανοῦ ὑπῆρχε κώδιξ ὑπ' ἀρ. 7.63 περιέχων τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου Commentarium in S. Basilii Hexameron Sixti IV dicatum. Ὁ κώδιξ οὗτος δὲν σώζεται πλέον ἐν τῷ εἰρημένῳ ἀρχεῖῳ.

⁵ Sigismondo dei Conti Le storie Τόμ. Α' σ. 203.

ὄν καὶ βιβλιοθηκάριον τοῦ Βατικανοῦ ἀνέδειξεν ὁ πάπας τῷ 1475, μαρτυροῦσι τὰ λεγόμενα ἐν ἐπιστολῇ ἐκ Ῥώμης γραφεῖση πρὸς τὸν Φίλελφον μεταξὺ τοῦ 1471 καὶ 1475 ὑπὸ τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, λέγοντος περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου πάλαι μὲν γνώριμος τῷ ἀρχιερεῖ, νῦν δὲ εὐεργετούμενος καὶ τιμώμενος μεγαλοπρεπῶς¹.

Δεικνύουσι δὲ τὴν ἰσχὺν τοῦ Ἀργυροπούλου παρὰ τῷ πάπα καὶ αἱ παρακλήσεις τοῦ Φραγκίσκου Φιλέλφου, ἀγγέλλοντος τῇ 18 Ἰουλίου 1474 εἰς τὸν Ἕλληνα καθηγητὴν, ὅτι ἔμελλε νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκ Μεδιολάνου, ὅπου διέτριβε τῇ τε φρονι-
τίδι σου καὶ φρονήσει χρησόμενος παρὰ τῷ αὐτόθι ἀρχιερεῖ².

Ἄλλ' ὅμως παρὰ τὴν προστασίαν τοῦ πάπα τὰ κατὰ τὸν Ἀργυρόπουλον δὲν ἦσαν ἀνθηρὰ ἐν Ῥώμῃ. Τρία δὲ καὶ ἥμισυ μόλις ἔτη μετὰ τὴν αὐτόσε μετοίκησιν βλέπομεν τὸν Φραγκῖσκον Φιλέλφον γράφοντα τῇ 1 Ἀπριλίου 1475 πρὸς τὸν Λαυρέντιον Μεδίκον ἐπιστολὴν, δι' ἧς ἀνήγγελλεν εἰς αὐτὸν, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος παρεσκευάζετο νὰ ἐγκαταλίπη τὴν Ῥώμην, ὅπως μεταβῇ ἐκτὸς τῆς Ἰταλίας καὶ ὅτι εὕρισκετο ἤδη εἰς συνεννοήσεις πρὸς διαφόρους βασιλεῖς. Προσθέτων δὲ, ὅτι δὲν ἔπρεπε νὰπολέση ἢ

¹ Ἀργυροπουλείων σ. 311,10 κ. ε. Ἡ ἀξία πολλοῦ λόγου ἐπιστολὴ αὕτη ἐγράφη πάντως μετὰ τὴν ἐν ἔτει 1471 ἀνάρρησιν τοῦ μαρκωνος Φερράρας Ercole d'Este, οὗ γίνεται μνεῖα ἐν σ. 307,9 καὶ 15 καὶ τὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἔτει χειροτονίαν τοῦ Σίξτου Δ', οὗ κακίζει ἐν σ. 308,20 κ. ε. τὴν ἐκκλησιαστικὴν διοίκησιν ὡς διαδόχου τοῦ Παύλου Β' ὁ καὶ ἄλλως πολλὰς ἔχων κατ' αὐτοῦ ἀφορμὰς δυσαρρεσκείας Γαζῆς. Εἶνε δὲ προγενεστέρα τοῦ ἔτους, καθ' ὃ ἀποδέχονται θανόντα τὸν Γαζῆν οἱ νεώτεροι, εἰσηγησαμένου τοῦ *Le-grand Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles* Τόμ. Α' σ. XL Πρὸς *Klette* ἐνθ' ἰν. σ. 66. Καὶ ὅμως δὲν δύναμαι νὰποκρύψω, ὅτι τὰ τοῦ Γαζῆ (Ἀργυροπουλείων σ. 310,21 κ. ε.) προσθεῖναι δὲ χρεῶν καὶ τὰ συντείνοντα πρὸς τὸν ἐπηρητημένον κίνδυνον τοῖς Ἰταλιώταις... Τυρκίων ἤδη ναυκρατούντων καὶ κατὰ γῆν τε καὶ θάλασσαν ἀδεῶς ἐπιτιθεμένων, αὐτῶν δὲ τὰ μὲν ῥαθυμούντων, τὰ δὲ πάλιν ἐπιβουλευόντων ἀλλήλοις καὶ ἐμφυλίους σκοπομένων πλέμους φαίνονται πολὺ μᾶλλον ἀναφερόμενα εἰς τὰμέσω προηγηθέντα τοῦ τῷ 1478 ἀρξαμένου πολέμου τοῦ πάπα Σίξτου καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Νεαπόλεως Φερδινάνδου Α' (Ferrante) ἐναντίον τοῦ Λαυρεντίου ὡς καὶ τῆς ἀλώσεως τοῦ Ὑδροῦντος ὑπὸ τῶν Τούρκων (1480). Ἡ ἀξία δὲ προσοχῆς εἶνε καὶ τὰ λεγόμενα περὶ τοῦ Ἀργυροπούλου πάλαι μὲν γνώριμος τῷ ἀρχιερεῖ ἀναφέρονται δὲ ταῦτα βεβαίως εἰς τὰς ἐν Παταδίῳ σχέσεις τῶν δύο ἀνδρῶν, περὶ ὧν ἴδε ἀνωτέρω σ. νγ'.

² Ἀργυροπουλείων σ. 214,5.

Ἰταλία ἄνδρα τοιοῦτον, ὅστις ἦτο αὐτόχρημα φοῖνιξ, παρώρμα τὸν Μεδίκον νὰ φροντίσῃ περὶ ἐπανόδου τοῦ Ἀργυροπούλου εἰς τὴν Φλωρεντίαν, ἀναλογιζόμενος τὴν εὐνοίαν, ἧς οὗτος εἶχεν ἀξιωθῆ παρὰ τοῦ πάππου Λαυρεντίου καὶ τοῦ πατρὸς Πέτρου¹. Καὶ αὐτὸς δὲ μεταβὰς εἰς Φλωρεντίαν ὁ Φίλελφος μετὰ τινὰς μῆνας ἐνήργησε παρὰ τῷ Λαυρεντίῳ Μεδίκῳ καὶ τοῖς ἄλλοις φίλοις καὶ γνωρίμοις τοῦ Ἀργυροπούλου περὶ μετακλήσεως αὐτοῦ εἰς Φλωρεντίαν. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐκ Βονωνίας ἐπιστολῇ τῆς 30 Ἰουνίου 1475, δι' ἧς ἀνακοινώνει ταῦτα εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον, προσθέτει τάδε· Ἀσπάζονται μὲν οὖν ἅπαντες τοῦνομά σου καὶ τὴν σοφίαν ἐπαινοῦσι· σαφὲς δὲ ἄλλο μηδὲν ἀποφαίνονται. Ἡ παρουσία σου, ὡς ἐμοίγε δοκεῖ, πολλὴν ῥοπὴν ἔξει πρὸς τὸ πέρας ἀφίξεσθαι. Καὶ ὀλίγον δὲ ἀργότερον ἔγραψε τῇ 21 Αὐγούστου ὁ Φίλελφος πρὸς τὸν Ἀργυρόπουλον περὶ τῆς αὐτῆς ὑποθέσεως ἐκ Μεδιολάνου τὰ αὐτὰ περίπου, παρορμῶν αὐτὸν νὰ μεταβῆ αὐτὸς εἰς Φλωρεντίαν ἢ νὰ στείλῃ τινὰ, ὅπως διαπραγματευθῆ ἐκ μέρους αὐτοῦ κατὰ χώραν τὰ τῆς μετακλήσεως².

¹ Ἀργυροπουλείων σ. 338 κ. ἐ. ἀρ. 20. Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη, ἣτις ἐκδίδεται αὐτόθι ἐκ τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ αὐτογράφου, εἶχεν ἐκδοθῆ ἤδη καὶ ὑπὸ τοῦ *Rosmini Vita di Filelfo*. Ἐν Μεδιολάνῳ 1808 Τόμ. Β' σ. 389 κ. ἐ. καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ *Legrand Cent-dix lettres grecques de Francois Filelfe* σ. 183 κ. ἐ. Πρὸβλ. *Fijalek* ἐνθ' ἄν. σ. 19 (248).

² Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εὑρεταὶ ἐκδεδομένη ὑπὸ τοῦ *Legrand* (L) ἐνθ' ἄν. σ. 182 κ. ἐ. κατὰ τὸν κώδικα τῆς Trivulziana τοῦ Μεδιολάνου (M), περὶ οὗ ἴδε Ἀργυροπουλείων σ. 204 σημ. 1, καὶ ὑπὸ τοῦ *Klette* (K ἐνθ' ἄν. σ. 170). Ἐχει δὲ ὧδε·

Φραγκίσκος ὁ Φίλελφος Ἰωάννη τῷ Ἀργυροπούλῳ χαίρειν.

Ἐπίστειλά σοι Βονωνίαθεν, ὅτι κατὰ Φλωρεντίαν ὦν συνέτυχον περὶ σοῦ τῷ τε Λαυρεντίῳ Μεδίκῳ καὶ τοῖς ἄλλοις σου φίλοις λεγομένοις τε καὶ δοκοῦσι. Πλὴν οὐδὲν ἔλαβον παρ' αὐτῶν ἄλλο ἢ ἐπαίνους κομψοῦς τῆς σοφίας σου καὶ λογιότητος, πρὸς δὲ τὸ πρᾶγμα μηδέν. Διὸ τὸ σὸν, οἶμαι, ἔργον ὑπάρχει ἢ παρόντα σε διαλεχθῆναι πρὸς αὐτοὺς ἢ πέμψαι τινὰ διαλεξόμενον περὶ σοῦ, ὥστε πρὸς τι τέλος συναγαγεῖν τὸ συνοισόμενόν σοι· τὴν 5 γὰρ ἐλπίδα ἀγοράσαι τιμῇ οὐ φρόνιμον. Ἐρρωσο.

Μεδιολάνοθεν, τῇ δωδεκάτῃ ἡμέρᾳ πρὸ Σεπτεμβρίου καλενδῶν ἔτει αὐο πέμπτῳ.

Ἐπιγραφὴ Ἰωάννη LM: λείπει K 2. σου φίλοις LM: φίλοις K οὐδὲν ἔλαβον LK: οὐδὲν ἔλαβον M 3. τῆς LK: τῆς M δὲ τὸ LM: δὲ K 4. παρόντα LK: παρόντά M διαλεχθῆναι LK: διαλεχθῆναι M 4-5 πέμψαι τινὰ KL: πέμψαί τινὰ M 5. πρὸς τι LK: πρὸς τί M 6. ἔρρωσο KL: ἔρρωσο M 7. Μεδιολάνοθεν K: Μεδιολάνοθεν L, καὶ M; δωδεκάτῃ L: ιβ' K

Ὅπως δὴποτε δὲ φαίνεται, ὅτι ἡ μετάκλησις ἐμελετᾶτο, διότι βλέπομεν τῷ 1476 τὸν Ἀργυρόπουλον διὰ βραχέος ἐπιστολίου ἀγγέλλοντα, ὅτι ἅμα τῇ διαθέσει τῶν βιβλίων αὐτοῦ (*libris depositis*) καὶ τῇ ἀποκτήσει χρημάτων θὰ ἔσπευδεν εἰς τὴν Φλωρεντίαν κατὰ τὰ δόξαντα τῷ Λαυρεντίῳ Μεδίκῳ¹. Ἄλλ' ἡ ἐκτέλεσις τῆς τοιαύτης ἀποφάσεως παρεκωλύθη δι' ἀγνώστους λόγους, ἴσως δὲ καὶ ἔνεκα τῶν ἐν Φλωρεντίᾳ ἀνωμαλιῶν, αἵτινες ἤγαγον ἀργότερον τῷ 1478 εἰς τὴν ἐναντίον τῶν Μεδίκων συνωμοσίαν τῶν Razzi. Οὐχ ἤττον δ' ἐν τῷ μεταξὺ ἐπληρωθῶθησαν καθ' οἶον δὴποτε τρόπον αἱ σχέσεις τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τοὺς ἐν Ῥώμῃ, ἐπενεργήσαντος ἴσως καὶ τοῦ φόβου τοῦ πάπα περὶ ἐνδεχομένης μεταστάσεως τοῦ δεινοῦ διδασκάλου εἰς τοὺς Φλωρεντίνους ἀντιπάλους τοῦ Σίξτου². Ἀλλὰ δὲν ἐβελτιώθησαν, τοῦλάχιστον εὐθὺς ἀμέσως, τὰ κατὰ τὸν Ἀργυρόπουλον, ἰδίως δ' αἱ οἰκονομικαὶ αὐτοῦ στενοχωρίαι. Ἀπ' ἐναντίας δὲ βλέπομεν αὐτὸν μετὰ τὸ 1476 ἐν μέσῃ Ῥώμῃ πενόμενον καὶ καθ' ἐκάστην τὰς ἑαυτοῦ βίβλους ἀποδιδόμενον, καθ' ἃ ἔγραφεν, ἴσως οὐκ ἄνευ ὑπερβολῆς³, ὁ ἀρ-

¹ Ἀργυροπουλείων σ. 197 ἀρ 11.

² *Fijalek* ἐνθ' ἀν. σ. 19 (248).

³ Πράγματι ὀλίγοι εἶνε οἱ αὐτόγραφοι ἢ ιδιόκτητοι κώδικες τοῦ Ἀργυροπούλου, οὓς βλέπομεν διεσχορπισμένους ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις. Οὕτως ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν κωδίκων τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ ἐπὶ Σίξτου Δ' ἓνα καὶ μόνον εὐρίσκομεν κώδικ' Ἀργυροπούλειον, τὴν ὑπ' αὐτοῦ μετάφρασιν τοῦ Περί ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους. *Müntz Fabre La bibliothèque du Vatican d' après des documents inédits*. Ἐν Παρισίοις. 1877 σ. 212. Εἰς αὐτὸν δ' ἀνήκε καὶ ὁ Ἀμβροσιακός F 127 sup., περιέχων τοὺς λόγους τοῦ Ἀριστείδου, φέρων δὲ καὶ τὸ σημεῖωμα *Emptus ab argyropulo vna cum aliis XI similiter signatis .b. manfredus*, ἴσως δὲ καὶ ὁ F 113 sup., περιέχων τὰ Μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους μετὰ σχολίων. Ἴδε *Martini - Bassi Catalogus codicum graecorum bibliothecae Ambrosianae* Τόμ. Α' σ. 429 καὶ 435. Τινὰ δὲ τῶν εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον ἀνηκόντων βιβλίων περιῆλθον κατόπιν εἰς τὴν Ἰαγγελλόνειον βιβλιοθήκην. *Fijalek* ἐνθ' ἀν. σ. 20 (250) κ. ε. Ὁμοίως δ' ἀνήκεν εἰς τὸν Ἀργυρόπουλον καὶ ὁ ὑπ' ἀρ. 1759 κώδιξ τῆς Ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Παρισίων, περιέχων τὸν Διογένην Λαέρτιον. Ἴδε *Edgar Martini Analecta Laertiana*. Ἐν Λειψίᾳ 1899 σ. 87 Μεταξὺ δὲ τῶν κωδίκων τοῦ Ἀργυροπούλου ἦτο καὶ τις τοῦ Περί φυτῶν τοῦ Θεοφράστου, ἃν, ὡς ἄλλως εἶνε πιθανόν, οὗτος ἦτο ὁ κατέχων αὐτὸν Ἰωάννης, οὗ γίνεται μνεία ἐν τῇ ἀνεπιγράψῃ

χαῖος αὐτοῦ μαθητῆς Κωνσταντῖνος Λάσκαρις πρὸς τὸν ἐν Μεσσήνη τῆς Σικελίας φίλον ποιητὴν Ἰωάννην Πάρδον¹.

Ἐγκατέμεινε δ' ἔκτοτε ὁ Ἀργυρόπουλος ἐν Ῥώμῃ μέχρι τοῦ θανάτου, διδάσκων, συνεχίζων τὸ ἔργον τῆς εἰς τὴν λατινικὴν μεταφράσεως Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἰδίως τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ μελετῶν ἐνδελεχῶς τοὺς κώδικας τῆς ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Πλατῖνα βιβλιοθήκης τοῦ Βατικανοῦ, ὧν ἐνίους καὶ κατ' οἶκον ἐδανείζετο. Πράγματι δ' ἐν τῷ περιωθέντι βιβλίῳ τοῦ δανεισμοῦ βλέπομεν ἐνίοτε τὸν Ἀργυρόπουλον δανειζόμενον ἀπὸ τοῦ 1475 μέχρι τοῦ 1483 κώδικας τῶν εἰς τὴν Λογικὴν ἀναφερομένων ἔργων τοῦ Ἀριστοτέλους (Logica), τῆς Ῥητορικῆς τοῦ αὐτοῦ, τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Λουκιανοῦ, τῆς Κυκλικῆς θεωρίας περὶ μετεώρων τοῦ Κλεομήδους καὶ τῆς Ἑξαήμερου τοῦ Ἀμβροσίου Μεδιολάνων καὶ ἐπιμελῶς ἀποδίδοντ' αὐτούς². Πιθανώτατα δ' εἰς τὰ ἔτη τῆς ἐν Ῥώμῃ διδασκαλίας τοῦ Ἀργυροπούλου ἀνέρχονται πλὴν τῶν εἰς τὸν Σίξτον ἀφιερωθέντων καὶ ἤδη προμνημονευθέντων ἔργων καὶ αἱ ἀνέκδοτοι μέχρι τοῦδε λατινικαὶ μεταφράσεις τοῦ Λιβανίου καὶ τοῦ Βασιλείου αἱ πιθανῶς διὰ Πολωνῶν αὐτοῦ μαθητῶν μεταβιβασθεῖσαι εἰς τὴν Πολωνίαν καὶ περιελθοῦσαι τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ Πολωνοῦ εὐπατρίδου Ἰωσήφ Zaluski, ἧτις μετακομισθεῖσα τῷ 1795 εἰς Πετρούπολιν ἀπετέλεσε τὴν βᾶσιν τῆς αὐτοκρατορικῆς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ δημοσίας βιβλιοθήκης³.

ἐπιστολῇ τοῦ Βησσαρίωνος, ἣν ἐξέδωκα ἐν τῷ Νέῳ Ἑλληνομνημονίῳ Τόμ. Β' σ. 334. — Πρὸς, περὶ ἀπεμπολήσεως τῶν κωδίκων τοῦ Ἀργυροπούλου καὶ τὸ ἀνωτέρω *libris depositis* (Ἀργυροπουλείων σ. 197 ἀρ. 11).

¹ Ἀργυροπουλείων σ. 306,1. Τῆς ἐπιστολῆς ταύτης τοῦ Λασκάρειος ἐδημοσίευσεν γαλλικὴν μετάφρασιν ὁ *Legrand* *Bibliographie hellénique... aux XVe et XVIe siècles* Τόμ. Α' σ. LXXX κ. ἐ., ὅστις ὀρθῶς παρετήρησεν αὐτόθι ἐν σ. LXXIX σημ. 4, ὅτι αὕτη ἐγγραφή μετὰ τὸν ἐν ἔτει 1475 θάνατον τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ καὶ μετὰ τὸ ἔτος 1476, ὅτε ἐξῆ ἀκόμη ὁ Ἀνδρόνικος Κάλλιστος, οὗ γίνεται μνεῖα ἐν τῇ ἐπιστολῇ ὡς ἤδη θανόντος.

² *Müntz - Fabre* ἐνθ' ἀν. σ. 270, 271, 286, 288, 289.

³ *Janozki* *Specimen catalogi codicum manuseriptorum bibliothecae Zaluzsianaee*. Ἐν Δρέσδῃ. 1752 σ. 125 ἀρ. 430. Πρὸς. *Fijalek* ἐνθ' ἀν. 21 (250).

Καὶ ἐξηκολούθησε μὲν πιθανῶς ὁ Ἀργυρόπουλος πάσχων οἰκονομικῶς, εἰ καὶ ὑπάρχουσιν οἱ φρονούντες, ὅτι αἱ οἰκονομικαὶ αὐτοῦ δυσχέρειαι προήρχοντο ἐκ τῆς ἀδηφαγίας αὐτοῦ καὶ τῆς περὶ τὴν δίαιταν σπατάλης, ἀλλὰ διετήρησε μέχρις ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τὴν φαιδρότητα αὐτοῦ. Μετὰ καυστικῆς δ' εἰρωνείας ἔλεγεν, ὅτι ἐκληροδοτεῖ εἰς τοὺς πλουσιωτέρους τῶν φίλων τὰ οὐκ ἀνάξια λόγου χρέη αὐτοῦ¹.

Τῶν δὲ πολλῶν αὐτοῦ κατὰ τὸν μακρὸν χρόνον τῆς ἐν Ῥώμῃ διδασκαλίας ἀκροατῶν πλὴν τοῦ Φιλίππου Βαλορίου² καὶ τοῦ ἐκ Φρειβούργου τῆς Γερμανίας Ἰακώβου Questeberg³ γνωστότατοι εἶνε δύο τῶν ἐπιφανεστάτων, ὁ διακεκριμένος ἑλληνιστῆς Ἄγγελος Πολιτιανός⁴ καὶ ὁ Γερμανὸς Ἰωάννης Reuchlin ὁ εἰς Καπνίωνα ἐξελληνίσας τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα. Οὗτος παρέστη εἰς τὸ ἀκροατήριον τοῦ Ἀργυροπούλου ἐν Ῥώμῃ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1482 μετὰ τοῦ Γερμανοῦ κόμιτος Eberhard von Württemberg⁵. Διηγούνται δὲ περὶ αὐτοῦ, ὅτι, ὅτε παρέστη εἰς τὴν σεμνὴν ὁμήγυριν τὴν παρακολουθοῦσαν τὰ μαθήματα τοῦ Ἀργυροπούλου,

¹ *Jovius* *Elogia*. — *Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου* *Historia gymnasii Patavini* Τόμ. Β' σ. 180.

² Εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐν Ῥώμῃ διδασκαλίας πρέπει πιθανῶς νάναγάγωμεν τὴν παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ μαθητείαν τοῦ Φιλίππου Βαλορίου, οὗ χάριν συνέταξε τὸ *Compendium de regulis et formis ratiocinandi*, ὅπερ ἐξέδωκα ἐν τοῖς Ἀργυροπουλείοις σ. 181-188.

³ *Phil Melanchthonis* *Declamationes* Τόμ. Α' σ. 500 παρὰ τῷ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίης Τόμ. PNH' σ. 988 σημ. 21

⁴ Τὴν παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ μαθητείαν μαρτυρεῖ αὐτὸς ὁ Πολιτιανὸς ἐν τοῖς *Miscellanea* (*Opera*. Ἐν Βασιλείᾳ. 1553 σ. 310). Ἴδε καὶ *Hodius* ἐνθ' ἄν. σ. 199. Πρὸς. *Léon Dorez* *L' hellénisme d' Ange Politien* ἐν τοῖς *Mélanges d' archéologie et d' histoire* τῆς *Ecole française de Rome*. Τόμ. XV (1895) σ. 4. Ἐν Ῥώμῃ δὲ λέγει ὀρθῶς μαθητεύσαντα τὸν Πολιτιανὸν παρὰ τῷ Ἀργυροπούλῳ ὁ *Voigt* — *Lehnerdt* *Die Wiederbelebung des classischen Alterthums* Τόμ. Α' σ. 371. Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ *Fijalek* ἐνθ' ἄν. σ. 20 (249). Ὁ δὲ *Omont* *Fac-similés de manuscrits grecs der XVe et XVIe siècles* σ. 12 ἀρ. 24 ἐσφαλμένως ὀρίζει ὡς τόπον τῆς μαθητείας τὴν Φλωρεντίαν, καθ' ἃ καὶ ὁ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίης Τόμ. PNI' σ. 985 καὶ ὁ *Pastor* *Geschichte der Päpste* ἐκδ. 1889 Τόμ. Β' σ. 570.

⁵ *Börner* *De doctis graecis* σ. 142, 145. — *Hodius* ἐνθ' ἄν. σ. 200 κ. ἐ. — *Geiger* *Johannes Reuchlin*. Ἐν Λειψίᾳ. 1871 σ. 25. — *Pastor* ἐνθ' ἄν.

οὗτος ἠρώτησεν αὐτὸν ἂν ἐννοῆ τὴν ἑλληνικὴν. Ἀπαντήσαντος δὲ τοῦ Καπνίωνος, ὅτι, καίπερ ὢν Γερμανὸς, δὲν ἦτο πάντῃ ἀδαῆς τῆς γλώσσης ταύτης, ὁ Ἀργυρόπουλος ἔδωκεν εἰς αὐτὸν πρὸς ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν μέρος τοῦ Θεουκιδίδου. Ἀκούσας δ' αὐτοῦ καὶ προφέροντος ἀπταίστως καὶ ὀρθῶς ἐρμηνεύοντος λέγεται ἀναφωνήσας Graecia nostro exilio transvolavit Alpes¹.

Τὸ δ' ἔτος τοῦ θανάτου τοῦ Ἀργυροπούλου δὲν εἶνε τελείως ἐξηκριβωμένον. Καὶ κυμαίνονται μὲν αἱ διάφοροι γνῶμαι μεταξὺ τοῦ 1474 καὶ τῶν ἀμέσως ἐπακολουθησάντων εἰς τὸ 1489 ἐτῶν. Βέβαιον δ' ὅμως εἶνε, ὅτι ἔζη μὲν ἀκόμη τῷ 1489, εἶχε δὲ ἤδη ἀποθάνει οὐ μακρὸν χρόνον πρὸ τοῦ 1492². Κατὰ ταῦτα δυνά-

¹ Πρῶτος μαρτυρεῖ ταῦτα ὁ *Melanchthon* *Declamationes* Τόμ. Α' σ. 625, ἐξ οὗ παρέλαβον ταῦτα πολλοὶ τῶν ἔπειτα γραφάντων περὶ Reuchlin (Καπνίωνος) καὶ Ἀργυροπούλου, οὗς ἴδε παρὰ *Migne* Ἑλληνικῆς Πατρολογίας Τόμ. ΡΝΗ' σ. 987 σημ. 19.

² Ὁ *Jovius* ἐν τοῖς *Elogia* ἀναφέρει ἀπλῶς, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἀπέθανεν ἐβδομηκοντούτης. — Ὁ *Börner* ἐνθ' ἂν. σ. 144 λέγει αὐτὸν ἀποθανόντα ἐν βαθεῖ γήρατι, προθέτει δὲ, ὅτι περὶ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου ὑπάρχει διαφωνία καὶ δὲν δύναται τοῦτο νὰ ὀρισθῆ ἀκριδῶς. — Κατὰ τὸν *Fétis* *Biographie universelle des musiciens*. Ἐν Βρυξέλλαις καὶ Παρισίοις. 1835 Τόμ. Α' σ. 132 ἀπέθανε τῷ 1474 ἐβδομηκοντούτης. — Ὁ *Hodius* ἐνθ' ἂν. σ. 202 λέγει, ὅτι φαίνεται ζήσας καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θεοδώρου Γαζῆ, ἄρα μετὰ τὸ 1478, ὅπερ πρότερον ἐνομιζέτο ὡς τὸ ἔτος τοῦ θανάτου τούτου τοῦ λογίου. — Ταῦτά λέγει καὶ ὁ *Bandini* *Catalogus codicum graecorum Bibliothecae Laurentianae* Τόμ. Β' σ. 277, καίπερ ἀλλαχοῦ (*Bibliotheca Leopoldina Laurentiana* Τόμ. Γ' σ. 604 ἐν λ. *Argyropyli* καὶ *Catalogus codicum latinorum bibliothecae Mediceae Laurentianae* Τόμ. Ε' σ. 514 ἐν λ. *Argyropyli*) λέγων αὐτὸν θανόντα περὶ τὸ 1487. — Ὁ δὲ *Lambecius* *Commentariorum de Bibliotheca Vindobonensi Liber VI* Τόμ. Γ' σ. 278 ἀποδέχεται, ὅτι ἀπέθανε μετὰ τοῦ ἔτους τοῦ θανάτου τοῦ Γαζῆ (τοῦ 1478 κατὰ τὴν ἀρχαιοτέραν πρὸ τοῦ *Legrand* γνώμην) καὶ τοῦ τοῦ Γεωργίου Τραπεζουντίου (1485). — Ὁ *Fabricius* *Harles* *Bibliotheca graeca* Τόμ. ΙΑ' σ. 460 κ. ἐ. καὶ ὁ *Zabaras* *Νέα Ἑλλάς* ἐκδ. Γ. Κρέμου. Ἀθήνησι 1872 σ. 63 λέγουσιν αὐτὸν ἀποθανόντα τῷ 1480 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν ἐβδομηκοντα. — Ὁ κ. Ἑρρίκος *Omoné* *Fac-similés de manuscrits des XVe et XVIe siècles* σ. 12 ἀρ. 24 ὡς ἔτος τοῦ θανάτου ὀρίζει τὸ 1485. — Ὁ *Νικόλαος Κομνηνὸς Παπαδόπουλος* *Historia gymnasii Patavini* Τόμ. Β' σ. 180 λέγει, ὅτι ἀπέθανεν ἐβδομηκοντούτης τῷ 1486. — Περὶ τὸ 1486 ἀποθανόντα ἀποδέχονται ὁ *Σάθας* *Νεοελληνικὴ Φιλολογία* σ. 46 καὶ ὁ *Caprelli* ἐν τῇ *Letteratura* τοῦ Ταυρίνου τῆς 1 Δεκεμβρίου 1896, ὅστις καὶ προσθέτει, ὅτι ἀπέθανεν ἐβδομηκοντούτης. — Ὁ *Steinmann* *Die Sixtinische Kapelle* σ. 54 λέγει, ὅτι ἔζησε μέχρι τῶν πρώτων ἐτῶν τῆς ἱεραρχίας τοῦ πάπα Ἰννοκεντίου Η', ἀναρρηθέντος τῷ 1484. — Ὁ *Fijalek* ἐνθ' ἂν. σ.

μεθα νάποδεχθῶμεν, ὅτι ἀπέθανε περὶ τὸ 1490, ἔχων τότε ἡλικίαν περίπου ἐτῶν ὀγδοήκοντα, ἂν ὑπολογίσωμεν, ὅτι παρέστη ἤδη διάκονος ὢν εἰς τὴν σύνοδον τῆς Φλωρεντίας τῷ 1439¹. Ἀπέθανε δ' ὅπωςδήποτε ἐν φθινοπώρῳ, καθ' ἃ ῥητῶς μαρτυρεῖται, προστιθεμένης τῆς εἰδήσεως, ὅτι προσεβλήθη ὑπὸ πυρετοῦ τὸ φθινόπωρον ἔνεκα δυσπεψίας, ἣν ὑπέστη φαγῶν κατακόρως μηλοπέποντας, ἅτε ὢν λαίμαργος καὶ φιλοπότης². Ἄρα ὁ θάνατος αὐτοῦ ἐπῆλθεν ὠρισμένως τὸ φθινόπωρον τοῦ 1490 ἢ τὸ πολὺ τὸ φθινόπωρον τοῦ 1491³.

20 (249) γράφει, ὅτι ἀπέθανεν « ἐν βαθεῖ γήρατι τῷ 1486 ἢ ἴσως καὶ ἀργότερον περὶ τὸ 1489 ». — Ὁ *Fabroni* Adnotationes et monumenta ad Laurentii Medici Magnifici vitam pertinentia. Ἐν Πάσῃ. 1784 Τόμ. Β' σ. 10 ποιεῖται μνείαν ἐπιστολῆς τοῦ Ἀργυροπούλου πρὸς τὸν Λαυρέντιον Μένδικον κατ' Ὀκτώβριον 1489, ἐξ ἧς ἀποδεικνύεται, ὅτι ἔζη τότε ἀκόμῃ. Ταῦτα δ' ἀποδέχεται καὶ ὁ *Tiraboschi* Storia della letteratura italiana. Ἐν Βενετίᾳ. 1795 Τόμ. Γ' σ. 348.— Τῆς δὲ *Ethica Aristotelica Joanne Argyropylo interprete* τῆς ἐκδοθείσης τῇ 1 Σεπτεμβρίου 1492 ἐν Ῥώμῃ per Eucharium Silber προτάσσεται ἐν τῷ δευτέρῳ ἐν ἀρχῇ ἀσελιδιώτῳ φύλλῳ τῷ φέροντι ἐν τῇ κάτω ὡς τὸ σημείωμα α 2 κ. ἐ. Epistola Petri Marsi ad Illustrissimum principem Virginium Ursinum, ἐν ἧ ὁ ἐκδότης ἐγκωμιάζει τὸν Ἰωάννην Ἀργυρόπουλον καὶ θρηνεῖ τὸν πρόωρον αὐτοῦ θάνατον, τὸν διακόψαντα τὰ ἔργα αὐτοῦ. Προσθέτει δὲ καὶ τὰ ἐξῆς: Attamen qua potuit uir optimus nomini: ac nepotibus alta mente: ac pientissimo uoto prospiciens tam clara: tamque necessaria studiosis ingenuarum artium documenta Isaacio filio: et discipulis edenda reliquit. Quorum numero me quamvis minimum fortuna in caeteris dura mihi nouerca in hoc indulgentissima parens ascripsit. Ἀκολουθῶς δὲ λέγει ὁ ἐκδότης, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος μικρὸν πρὸ τοῦ θανάτου εἶχε μεταγράψει τὴν προχειμένην Ἠθικὴν. Ἐκ τούτων γίνεται δῆλον, καθ' ἃ ἔγραψα ἐν τῷ κειμένῳ, ὅτι ὁ Ἀργυρόπουλος ἀπέθανε μεταξὺ τοῦ 1489 καὶ τοῦ 1492.

¹ Ἴδε ἀνωτέρω σ. ια'. — Καὶ ὁ *Fijalek* ἐνθ' ἀν. σ. 20 (249) σημ. 1 εὑρίσκει, ὅτι ἔπρεπε νὰ εἶνε πρεσβύτερος ἑβδομήκοντα ἐτῶν κατὰ τὸ ἔτος τοῦ θανάτου, ἀφ' οὗ τῷ 1440 ἦτο ἤδη ἀνὴρ.

² *Jovius* Elogia. — *Νικολάου Κομνηνοῦ Παπαδοπούλου* Historia gymnasii Patavini ἐνθ' ἀν.

³ Ἐν τῷ *Diarium* τοῦ διακόνου *Johannis Burchardi* ἐκδ. *Thuasne*. Ἐν Παρισίοις 1884. Τόμ. Β' σ. 65 καὶ 521 σημειοῦται, ὅτι τὸ Εὐαγγέλιον ἀνεγνώσθη ἐν τῷ Ἁγίῳ Πέτρῳ τῆς Ῥώμης ἐλληνιστὶ τὸ Πάσχα τοῦ 1491 (7 Ἀπριλίου) καὶ τὸ Πάσχα τοῦ 1493 (31 Μαρτίου) ὑπὸ τοῦ Ἰωάννου Ἀργυροπούλου. Ἀλλὰ τὸ ὄνομα τοῦ Ἰωάννου ἀντεγράφη κακῶς ὑπὸ τοῦ βιβλιογράφου ἀντὶ τοῦ ἐν τῷ πρωτογράφῳ ἀρχικοῦ *J* δηλοῦντος τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰσαακίου. Ἴδε *Legrand* ἐνθ' ἀν. σ. 180 σημ. 2.